

LIBRIS

We know
books

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Constantinescu, Constantin
PRINȚUL BARBU ȘTIRBEY ÎN ISTORIE / Constantin Con-
stantinescu – București: Paul Editions, 2022

ISBN: 978-606-9703-65-6

Redactare: *Monoran Nicoleta*
Corectură: *Lucia Gruescu*
Tehnoredactare: *Paul Editions*
Coperta: *Lucian Enache*

Paul Editions

Casa Presei Libere 1, corp C1, Sector 1, București

www.pauleditions.ro

e-mail: pauleditions@gmail.com, office@pauleditions.ro,

vanzari@pauleditions.ro, nicoleta.petcu@pauleditions.ro,

mihaela.enache@pauleditions.ro

tel: 0730.660.427; 0731.884.583

Tipar: ARTPRINT

E-mail: office@artprint.ro

CONSTANTIN CONSTANTINESCU

PRINȚUL BARBU ȘTIRBEY ÎN ISTORIE

Paul Editions

Buftea în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea;

- Ion Ciortan, „Buftea în izvoare cartografice”;

- Prof. univ. dr. Gheorghe Bolocan, „Note toponimice despre orașul Buftea”.

Aceste studii și comunicări au fost publicate în volumul „Buftea, pagini de istorie”, București 1989, coordonatori: Nicolae Rovinaru și dr. Panait I. Panait

CUPRINS

Cap I De-a lungul timpului, s-au adunat multe semne de întrebare.....	5
Cap. II Origini.....	9
Cap. III Etape biografice.....	22
Cap. IV Anul 1845 piatră de hotar în stabilirea familiei Știrbey la Buftea.....	33
Cap. V Parcul. Palatul. Studioul cinematografic. Măreția trecutului, incertitudinea viitorului.....	43
Cap. VI Agoniseala de o viață, năruită într-o clipă.....	46
Cap. VII Contribuția prințului Barbu Știrbey în orientarea țării, în Primul Război Mondial.....	49
Cap. VIII Buftea în timpul Primului Război Mondial. Odiseea reginei Maria și a cinci dintre copiii săi, stabiliți pentru o vreme la Buftea.....	53
Cap. IX Preliminariile Păcii de la Buftea. Pacea de la București. Situația din Moldova.....	60
Cap. X Datoriile Istoriei.....	86
Cap. XI Ocupația străină. Se cere arestarea lui Știrbey și a Guvernului condus de Ion I. C. Brătianu.....	97
Cap. XII Tezaurul. Sfârșitul războiului. Marea Unire.....	103
Cap. XIII Liceul „B. A. Știrbey” - scurt istoric.....	108
Cap. XIV Guvernele României din perioada 1900-1944.....	116
Cap. XV Tensiuni în familia regală. Conflicte între Barbu A. Știrbey și Carol al II-lea.....	121
Cap. XVI Urcarea pe tron a regelui Carol al II-lea. România	

1930-1940.....	128
Cap. XVII Revenirea lui B. Ştirbey din exil. Retrospective.....	147
Cap. XVIII Activitatea diplomatică de la Cairo și Moscova.....	159
Cap. XIX Vremuri tulburi. Ştirbey propus prim-minist ru.....	186
Cap. XX Moartea neaşteptată a prinţului B. A. Ştirbey.....	189
Cap. XXI Ştirbey pentru posteritate.....	199
<i>Indice de nume de persoane</i>	209
<i>Tabel cronologic</i>	245
<i>Bibliografie</i>	261

Capitolul I

DE-A LUNGUL TIMPULUI, S-AU ADUNAT MULTE SEMNE DE ÎNTREBARE

În urmă cu 50 de ani, după ce treceai de Mogoșoaia, până să ajungi la bariera de cale ferată de la Buftea, pe partea stângă a șoselei care duce de la București la Târgoviște, se vedeau câteva colibe sărăcicioase locuite de țigani din Buciumeni. În zilele ploioase, cu burniță și ceață, vântul de toamnă și șuieratul câte unui tren cu aburi, după câteva minute, măreau și mai mult pustiul câmpiei. La intrarea în Buftea, pe drumul asfaltat care trece prin fața Bisericii „Sfânta Varvara”, după ce depășeai Crucea Eroilor și Școala Primară cu etaj, pe dreapta și pe stânga erau niște case țărănești și ale unor negustori, iar ceva mai departe, intrarea de la Castelul lui Știrbey.

Porțile masive de fier, cu foișorul de deasupra și cu locuințele pentru slugi și pază, zidurile foarte înalte și groase de jur-împrejur, foșnetul arborilor desfrunziți din parc, liniștea de la Castel și faptul că nu se vedea nimic din afară amplificau atmosfera de mister și de legendă.

Stăpânul nu mai fusese văzut de nimeni din anul 1931. A apărut după 10 ani și, la scurt timp, după vreo trei ani și

ceva, spre sfârșitul lunii februarie 1944, împreună cu una din fiicele sale, Eliza Boxhall - cetățean englez - a plecat din nou într-o lungă călătorie.

Adevăratul scop al acestui voiaj enigmatic nu-l cunoșteau decât conducătorul statului, mareșalul Ion Antonescu, regele Mihai I, marele om politic Iuliu Maniu și Mihai Antonescu, ministru de externe și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri.

La Palatul Știrbey din Buftea nu mai era fastul de altădată și, la fel ca în toată țara, domneau confuzia, nesiguranța, o atmosferă sinistă și teama de un viitor necunoscut. Atmosfera senină de odinioară, serile liniștite de vară, nopțile pline de farmec și de un zvon nelămurit pieriseră parcă fără urmă în ultimii 10-12 ani.

Zilele și marea întunecime a nopților de toamnă, de multe ori fără de somn, zvonurile de tot felul acopereau ca o năframă neagră sufletul doamnei Nadejda Știrbey și presimțirile sumbre o nelinișteau din ce în ce mai mult. Familia se simțea în pericol și era supravegheată de Poliția secretă germană.

Se apropia și frontul rusesc și se adăugau noi dezastre și grave evenimente neprevăzute, presărate de foamete, boli, mizerie și moarte.

La sfârșitul lui august 1944, prințul Barbu Știrbey se întorsese în țară. După vreun an și jumătate o veste neașteptată și nemiloasă, cu un răsunet prelung în țară și în satele din jurul Buftei, anunța moartea stăpânului de la Castel. Asta se întâmplase în ziua de 24 martie 1946 și, într-o marți, la 26 martie din același an, rămășițele pământești sunt depuse în criptele familiei de la biserica din Parcul Palatului. Sicriul, închis, este purtat pe umeri și așezat, așa cum am menționat, în lăcașul construit de Vodă Barbu Dimitrie Știrbey, bunicul celui răposat. De ce era sicriul închis? Ce se întâmplase? Pe

acea vreme grozavă nu era televiziune, iar în toată Buftea existau 4-5 aparate de radio. Unii presupuneau că este vorba de o boală tare molipsitoare, icter infecțios. Alții...

În scurtă vreme se așterne însă uitarea, fiindcă evenimentele vin unele după altele și timpul devenise într-adevăr „nerăbdător cu oamenii”. După înmormântarea prințului Știrbey, nu peste mult timp, averea este trecută în proprietatea statului. Fetele sale, împreună cu soții și copiii, au plecat în străinătate, cu excepția soției prințului și a unui ginere. Parcul și Palatul vor trece în stăpânirea Guvernului comunist de la București. Satele Buftei, la fel ca în toată țara, erau bântuite de arestări de ordin politic și țărani erau hăituiți de noile autorități pentru plata impozitelor și a cotelor absurde, în produse de tot felul.

Parcul și Palatul erau păzite acum cu strășnicie și nimeni nu mai îndrăznea să se apropie de poarta de la intrare. Oamenii treceau ca și altădată pe lângă zidurile înalte și vechi și fiecare era preocupat de necazurile lui.

Au trecut anii și oamenii din Buftea care îl cunoșteau mai bine pe Știrbey, înainte de 1930, muriseră de mult. Prea multe despre marele boier nu știau nici ei. Parcul și Palatul au rămas în mare măsură învăluite în mister și legendă. Viața, cum spunea un mare poet român¹, „este o curgere continuă în moarte”. Uitarea „este scrisă și ea în legile omenești”. Pe cine întrebi în Buftea și în împrejurimi cine a fost prințul Știrbey, în afară de faptul că a fost mare moșier, stăpânul celor două fabrici (de conserve și vată), al Parcului și clădirilor de aici, aproape nimeni nu știe nimic în plus. Mulți și-au pus întrebarea de ce Liceul de la Gară îi poartă numele.

După Revoluția din 1989 curiozitatea oamenilor despre istoria locurilor și mai ales despre unele personalități a

¹ Lucian Blaga

devenit mai pronunțată și multe întrebări, în cazul nostru despre Știrbey, au devenit chiar obsedante.

În Buftea, orașul natal al lui Barbu A. Știrbey, se cunosc foarte puține lucruri sau mai bine zis nu se cunoaște mai nimic. Deși contribuția lui în marile momente ale istoriei noastre din acest secol a fost imensă, activitatea sa a rămas învăluită într-o tăcere adâncă, din cauze multiple. Le vom releva în cursul acestei lucrări. Se fac însă multe confuzii și se încearcă să se dea niște răspunsuri care sunt foarte departe de realitate.

Prin anul 1949, mormintele Știrbeilor de la Buftea au fost jefuite. Se spune că nu s-au găsit bijuterii și alte podoabe și, de aici, s-a răspândit prin oraș întrebarea: prințul Știrbey și familia sa au aparținut vreunei secte? Aveau altă religie decât cea creștin-ortodoxă? Unde s-a născut Știrbey? Unde a învățat? Ce studii a terminat? Cine era soția lui? Mulți știau că o chema Nadejda. Era româncă? Cum se numea înainte de căsătorie? Prințul Barbu Știrbey are un nume ciudat. Se termină în „bey”, cu „y” la urmă. Numele nu pare a fi românesc. Era turc, era grec, neam de fanarioți? El a adus țigani în Buftea? Când? Palatul cine l-a construit? Când? Dar biserica din Parc? Câți copii avea Știrbey? Cum îi chema? Cu cine au fost căsătoriți?

Mai are urmași? Au făcut cerere să primească ceva din avere? Pe unde sunt urmașii? A mai venit vreunul dintre ei în țară? Înainte de 1944 veneau pe la Palat, la Buftea, regele Ferdinand, regina Maria și mai înainte, chiar bătrânul Carol I și regina Elisabeta. Erau rude? Veneau la Știrbey oameni mari, oameni politici români și străini. El ce politică făcea? În ce partid era înscris? Cine erau părinții prințului? Ce avere aveau? Ce rude mai apropiate aveau? Iorga spunea că prințul era „un prieten desăvârșit al țăranilor”². Ce-a făcut

el pentru țărani? Ce-a făcut pentru țară? Ce merite a avut el pentru construcția Liceului de la Gară? S-a semnat Pacea de la Buftea. Știrbey era acolo? Ce s-a discutat? Cine a participat la tratative? Ce s-a hotărât? Ce funcție a îndeplinit Știrbey? Era chiar așa bogat? Ce avere avea? Într-o vreme nu l-a mai văzut nimeni, nici în Buftea, nici la București, ani de zile. Se certase cu familia? A făcut închisoare sau a plecat undeva, în străinătate? Din ce cauză? Ce-a făcut în timpul Primului Război Mondial? Dar în timpul celui de-Al Doilea Război? În ce relații era cu nemții? Dar cu rușii? Când au venit comuniștii la putere cine venea la Palat? Ce s-a întâmplat cu membrii familiei sale după 1944? Când a murit Barbu Știrbey? Din ce cauză? Câți ani avea?

Răspunsurile la aceste întrebări și la multe altele vor fi oglindite în această lucrare numai pe bază de documente. În afară de volumele tipărite și specificate, restul de materiale care conțin informații sunt xeroxate și se află în posesia autorului acestor rânduri.

În jurul vieții și activității sale politice a fost instituit un adevărat complot al tăcerii înainte de 1940, iar după 1948 cine ar mai fi îndrăznit să scrie despre un mare boier, deși contribuția sa la bunul mers al țării a fost deosebită.

² Nicolae Iorga, „O viață de om așa cum a fost”, Editura Minerva, Buc.,

Capitolul II

ORIGINI

În legătură cu obârșia neamului său, a lui Știrbei, aceștia nu sunt de origine nici turci, nici greci, ci fac parte dintr-o veche familie de boieri olteni, numită Izvoranu, de la Izvor, comună din județul Olt.

Această familie este atestată documentar în Țara Românească încă din secolul al XV-lea. Este cunoscut un Dragomir Izvoranu, stolnic al lui Vlad Vodă (1495), Badea Izvoranu, postelnicul (1580), Cernica Izvoranu (Știrbei), armaș mare și apoi vornic (1600).

Acest Cernica Izvoranu a fost poreclit „Știrbei”, nume pe care familia l-a însușit. De altfel, această poreclă este întâlnită și azi la mulți locuitori din părțile Olteniei.

Cernica Știrbei era ginerele lui Drăghici Cantacuzino și a jucat un mare rol în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu. El este ctitorul Mănăstirii „Cernica”, de lângă București. Deci numele „Știrbei” datează din secolul al XVII-lea și este o poreclă. Tot în vremea lui Brâncoveanu s-a distins Radu Știrbei de la Izvor, mare comis al secolului al XVII-lea, care a avut copii pe Radu Știrbei Izvoranu, de la care se trage ramura numită Izvoranu. În anul 1702, Radu

este trimis ca reprezentant la nunta fetei lui G. Banffi cu Ladislau Szekelli, împreună cu doi fii ai lui Brâncoveanu-Vodă; alt fiu a fost Constantin, mare ban, pe timpul lui Brâncoveanu. Un altul, Preda, postelnic, fiul lui Radu (cel din 1702) a fost omorât împreună cu alți boieri în anul 1716 de „cătanele” nemțești care invadaseră țara, la o moșie a sa.

Din familie mai consemnăm pe Ilie Știrbei, consilier imperial în Oltenia (1720), Constantin Știrbei, mare logofăt în secolul al XVIII-lea și pe Barbu Constantin Știrbei (despre care vom mai aminti), mare vornic în secolul al XIX-lea³.

Familia domnitoare a Bibeștilor era înrudită cu familia Știrbeilor. Domnitorul Barbu Dimitrie Știrbei, domn al Țării Românești, bunicul prințului B.A. Știrbey de la Buftea, era frate cu Bibescu Dimitrie Gheorghe, fost domn și el al Țării Românești (1842-1848).

Un alt Dimitrie Bibescu (anterior), născut în 1750 și mort în 1831, fost mare vornic în Muntenia din 1811, mare logofăt la 1821, cu important rol politic în timpul lui Grigore Ghica (1822- 1828), s-a căsătorit cu Ecaterina Văcărescu și au avut patru copii: Barbu (vezi Știrbei) și Gheorghe (deveniți domnitori), Ioan și o fiică.

Barbu, deci fost Bibescu, este înfiat de bogatul său unchi, Barbu Constantin Știrbei și va deveni Barbu Dimitrie Știrbei, viitor domn al Țării Românești din iulie 1849 - 29 octombrie 1853 și din 5 octombrie 1854 până la 25 iunie 1856⁴.

Ion Bibescu (născut la 1813, mort în 1879), frate cu domnitorii George Dimitrie Bibescu și cu Barbu Dimitrie

³ „Mic dicționar enciclopedic”, Editura Enciclopedică Română, 1972, p. 1636 și Enciclopedia „Cugetarea”, de Lucian Predescu, 1940, p. 450-451.

⁴ Enciclopedia „Cugetarea”, de Lucian Predescu, p. 100 și 813 și - Arhivele oltene, „Ceva despre Brădești”, de Marcel Romanescu, p. 71.

Știrbei, a fost ministrul cultelor sub domnia fratelui său, Barbu Dimitrie Știrbei⁵.

Pentru că în familiile numeroase de domnitori și de mari boieri prenumele membrilor se repetă, pentru ușurința lecturii, îl vom numi pe Barbu Alexandru Știrbey -prințul B.A. Știrbey - așa cum era cunoscut în epocă și trecut în toate documentele.

Înainte de a intra în alte amănunte, trebuie lămurite câteva probleme de mai mică importanță.

Scriem numele prințului Știrbey cu „y” și nu cu „i”. Îi respectăm semnătura, asemenea lui Alecsandri sau Kogălniceanu, fiindcă așa semnau ei. Aici, în cazul prințului Știrbey, este vorba de snobismul vremii. Cei mai în vârstă știu că înainte de cel de-Al Doilea Război Mondial așa-zisa elită folosea unele cuvinte scrise cu „tz”, în loc de „ț”, cu „y” în loc de „i” etc., pentru a da numelor un iz de străinătate. De aici a urmat și exemplul studenților, elevilor și mai ales în rândul fetelor care scriau Lentzi, Lentza, Lenutza, Mary, Mymy, Any etc.

Pentru a fi mai altfel decât cei mulți, membri ai unor familii de boieri sau chiar familii întregi, în loc de „pe”, „de” foloseau „dă”, „pă” (Mergeau „pă” stradă ș.a.m.d.), desigur forme incorecte. Fumurile aristocratice începuseră să amețească pe mulți, îndepărtându-se de normele corecte ale limbii.

Un alt amănunt îl constituie faptul că în familia Știrbei se continuau cu strictețe, din tată-n fiu, două tradiții:

1) cel mai mare fiu dintr-o familie purta totdeauna numele de Barbu și

2) că familia Știrbei constituia cel mai puternic și sigur sprijin al intereselor Angliei la gurile Dunării⁶.

⁵ Enciclopedia „Cugetarea”, p. 101.

⁶ Amedeu Bădescu, „Lupta de clasă”, nr. 4-5/1927, p. 52-53, informație

Considerăm că nu este lipsit de interes să amintim în continuare câțiva din membrii familiilor Știrbei și Bibescu, pentru a ne da seama mai bine de lumea din care făcea parte neamul prințului B. A. Știrbey de la Buftea.

Dragostea adâncă de țară, sentimentul patriotic, cultul strămoșilor sunt cultivate în permanență în neamul Știrbeilor și al Bibeștilor. De aceea, aceste trăsături apar ca o consecință firească și la prințul Știrbey, care a dovedit că una din marile sale calități a fost dragostea față de patrie.

Barbu Dimitrie Știrbei, bunicul dinspre tată al prințului, a fost domnitor al Țării Românești (1849-1853 și 1854-1856). S-a născut la Craiova, în anul 1799. Este fiul lui Dumitrache Bibescu, înfiat apoi de unchiul său, marele vornic Barbu Constantin Știrbei. A copilărit în Bănie și apoi și-a făcut studiile la Paris. În anul 1826 revine în țară, unde ocupă diverse slujbe. În 1842, fratele său, George Dimitrie Bibescu, este ales domn, iar Știrbei este ministru de externe. Înainte de 1848 a fost de mai multe ori ministru. A colaborat la redactarea Regulamentului organic și avut realizări în domeniul agriculturii („Așezământul Agricol” din 1851), în domeniul administrației de stat, al învățământului și al armatei. În 1849, când este uns domn, Barbu Dimitrie Știrbei continuă organizarea oștirii: înființează o școală de cadeti și dezvoltă artileria; urmează Legea rurală, organizarea școlilor, alcătuirea noului divan, alegerea mitropolitului și a episcopilor, construcții de drumuri, europenizarea orașelor. Înființează mai multe pensioane și școli. Printre preocupările edilitare consemnăm Teatrul Național din București, amenajarea parcurilor „Cișmigiu”, „Cotroceni” și înființarea orașelor Calafat, Călărași ș.a.⁷

inclusă și în vol. II, „România după Marea Unire”, partea I, 1918 - 1933, de Mircea Mușat și Ion Ardeleanu.

⁷ „Mic dicționar enciclopedic”, Editura Enciclopedică Română, 1972, p.